

УДК 568.589

Ольга Пацьора

(старший викладач каф. «Економіка та підприємництво»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Анна Головатенко

(інженер відділу експедирування, філія «Центр транспортного сервісу
«Ліски» публічного акціонерного товариства «Укрзалізниця»)

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНЮВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню поняття інноваційного потенціалу підприємства.

У статті розглядається поняття діагностики та визначено її головну мету. Також приведено деякі методології оцінки інноваційного потенціалу, запропоновані вітчизняними та зарубіжними теоретиками-економістами в літературі, а також представлені основні етапи проведення даних оцінок.

Показник інноваційного потенціалу є індикатором зміни поведінки, вимірником впливу нових ідей, процесів і продуктів, розроблюються та впроваджуються.

Для організацій, що живуть новими ідеями і жадають постійних змін, ця оцінка усуває розрив між тим, що ви знаєте, про себе та своїх конкурентів на даний момент та майбутнім потенціалом для впровадження інновацій.

У статті підведено підсумок про те, що для об'єктивної та ефективної оцінки потенціалу будь-якого підприємства потрібно використовувати декілька методик оцінки, так як це зменшить можливу похибку та допоможе більш точно визначитися з майбутніми цілями і напрямками діяльності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інноваційний потенціал підприємства, підприємство, діагностика інноваційного потенціалу.

© Пацьора О.В., Головатенко А.П., 2016
Ольга Пацера

*(старший преподаватель каф. «Экономика и предпринимательство»,
Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

Анна Головатенко

(инженер отдела экспедирования, филиал «Центр транспортного сервиса «Лиски» публичного акционерного общества «Укрзалізниця»)

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЯ: ДИАГНОСТИКА И ОЦЕНИВАНИЕ

Статья посвящена исследованию понятия инновационного потенциала предприятия.

В статье рассматривается понятие диагностики и определена ее главная цель. Также приведены некоторые методологии оценки инновационного потенциала, предложены отечественными и зарубежными теоретиками-экономистами в литературе, а также представлены основные этапы проведения данных оценок.

Показатель инновационного потенциала является индикатором изменения поведения, измерителем влияния новых идей, процессов и продуктов, разрабатываются и внедряются.

Для организаций, живущих новыми идеями и жаждущих постоянных изменений, эта оценка устраняет разрыв между тем, что вы знаете, о себе и своих конкурентов на данный момент и будущим потенциалом для внедрения инновации.

В статье подведен итог о том, что для объективной и эффективной оценки потенциала любого предприятия нужно использовать несколько методик оценки, так как это уменьшит возможную погрешность и поможет более точно определиться с будущими целями и направлениями деятельности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инновационный потенциал предприятия, предприятие, диагностика инновационного потенциала

Olga Patsora

*(Senior lecturer of the Department «Economics and Entrepreneurship»,
State Economy and Technology University of Transport)*

Anna Holovatenko

(Engineer of forwarding department, branch «Center of transport service «Liski» PJSC «Ukrzaliznytsia»)

THE INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE: DIAGNOSIS AND EVALUATION

The article is devoted research of concept of innovative potential of an enterprise.

The article discusses the concept of diagnostics and determined its main goal. It also lists some of the methodology of assessment of innovation potential offered by domestic and foreign theorists-economists in the literature.

The innovation potential indicator is the indicator of behavior change, measure the impact of new ideas, processes and products are developed and introduced, the main stages of this assessments are presented.

For organizations, living with new ideas and crave constant change, this assessment bridges the gap between what you know about yourself and your competitors currently and future potential for innovation.

The article summarized that for an objective and effective assessment of the capacity of any business need to use multiple methods of assessment, as this will reduce possible error and will help to more accurately determine future goals and activities.

Key words: competitiveness, innovative potential of the enterprise, the enterprise, diagnostics of innovative potential.

Постановка проблеми. Безперервні зміни у середовищі, як зовнішньому так і у внутрішньому, сучасних підприємств, призвели до посилення ролі інновацій у забезпеченні їх ефективного функціонування і розвитку. Це зумовило розвиток та інноваційну діяльність сучасних підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності на ринку, підтримання необхідного рівня прибутковості.

Від ступеня активності в сфері інновацій, масштабу їх застосування на всіх етапах інвестиційного та виробничого циклів залежить ефективність діяльності підприємства.

Спонукальним мотивом впровадження інноваційних технологій інноваційної продукції є ринкова конкуренція, що змушує скорочувати витрати виробництва і знижувати вартість готової продукції. Україна має величезний інноваційний потенціал, безмежну кількість молодих умів.

Через це досить актуальним стає питання дослідження усіх аспектів інноваційної діяльності, а особливу увагу приділити діагностиці та методикам оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що поняття «інноваційний потенціал» безперервно еволюціонує, про що свідчать безліч публікацій відомих вчених-економістів, таких як: І. Ансоф [1], Л. В. Балабанова [2] Л. Водачек [3], В. Геєць [4], А. В. Гриньов [5], В. І. Захарченко [6], С. М. Ілляшенко [7], Н. В. Коваль [8], Д. І. Кокурін [9], Н. В. Краснокутська [10], Є. В. Лапін [11], Л. С. Мартюшева [12], Р. А. Фатхутдінов [13], Ю.С. Шипулина [14] та інші. Присутність деяких розбіжностей у поглядах на поняття «інноваційного потенціалу», робить дане питання доцільним до вивчення.

Метою статті є дослідження феномену інновації, інноваційного потенціалу підприємства, вивчення різноманітних концепцій оцінювання інноваційного потенціалу, та підведення підсумків щодо важливості проведення оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інноваційного потенціалу підприємства» багатьма вченими трактується по-різному, як наприклад :

Є. В. Лапін вважає, що інноваційний потенціал – це можливість введення інновацій своїми силами або із залученням допомоги зі сторони, а також: ефективність впровадження інновацій в практику господарської діяльності. Результатом правильного і ефективного використання інноваційного потенціалу підприємства є: модернізація продукції, що випускається; введення у виробництво нового обладнання, нових матеріалів; інновації у частині організації та управління виробництвом; оновлення технологій та способів виробництва продукції [11].

І. Балабанова притримується думки, що це сукупність матеріальних, інтелектуальних, інформаційних та інші ресурсів, що є невід’ємними та необхідні при здійсненні інноваційної діяльності. [2].

Згідно з думкою Р. А. Фатхутдінова «інноваційний потенціал» це рівень підготовки підприємства до виконання завдань, які забезпечать досягнення поставленої інноваційної мети. Теоретик бачить розвиток організації як реакцію на зміну навколишнього середовища і наголошує на її стратегічний характер [13].

Є багато трактувань даного терміну, але найбільш вичерпним, на нашу думку є визначення потенціалу авторами І. Балабановою та В. В. Холодом, яка розглядає потенціал, як набір певних доповнюючих одна одну якостей.

У міжнародній практиці управління інноваційний потенціал оцінюється показником «ТАТ». Даний термін започаткований японцями і походить від американського словосполучення *turn – time around* (встигай повертатися). Показник має колосальне практичне значення. Він показує період моменту усвідомлення потреби чи попиту на новий продукт до моменту його відвантаження на ринки в значних кількостях [15].

Діагностика інноваційного потенціалу підприємства – це періодична оцінка стану підприємства за допомогою різноманітних систем методів і методик проведення досліджень для визначення цілей запровадження інновацій, напрямів розвитку і способів досягнення поставлених завдань, виявлення можливих проблем, які можуть виникнути в етапах розробки і застосування інновацій.

Для здійснення ефективної інноваційної діяльності необхідна оцінка рівня інноваційного потенціалу підприємства за певний період і оцінка його динаміки в цілях подальшого розвитку.

Головною метою діагностики інноваційного потенціалу є можливість вибрати і реалізувати напрямок руху діяльності підприємства, що дозволить закріпити та покращити його становище на ринку. Оцінка рівня інноваційного потенціалу підприємства дозволить:

- провести аналіз і спрогнозувати тенденції розвитку підприємства, виявити його сильні та слабкі сторони;
- підготувати рекомендації щодо формування інноваційної стратегії підприємства і механізмів її реалізації;
- об’єктивно оцінити можливість і готовність підприємства до інноваційної діяльності.

Одним із методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства є SWOT-аналіз. Даний метод допомагає порівняти наявні можливості підприємства з перспективними, та спів ставити наявні сильні і слабкі сторони підприємства, це дає змогу оцінити фронт робіт, оцінити доступний ресурс і допомагає чітко визначитися із стратегією на майбутнє [14].

Деякі автори виділяють ще два можливих напрями оцінки інноваційного потенціалу підприємства – детальний та діагностичний .

Детальний підхід застосовується в основному на стадії обґрунтування інноваційного проекту. Результатом застосування детального підходу є визначення готовності та здатності підприємства до реалізації інновації. Структура оцінювання за даним методом передбачає:

- визначення фактичного стану інноваційного потенціалу;
- формування своєрідного дерева цілей, у якому описати модель стану внутрішнього середовища підприємства, визначити вимоги до усіх компонентів, які безпосередньо впливають на процес досягнення тої чи іншої інноваційної цілі;

– складання переліку робіт направлених на налагодження усіх компонентів інноваційного потенціалу.

Діагностичний підхід застосовується для інтегральної оцінки поточного стану підприємства відносно всіх або групи вже реалізованих інноваційних проектів [16].

Слід звернути увагу на підхід Митякової О. І. щодо методів оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства. Автор пропонує такі складові інноваційного потенціалу: виробничо-технологічну, науково–технічну, фінансово-економічну, кадрову та організаційно–управлінську. Після того як визначені всі показники за кожною складовою інноваційного потенціалу підприємства, визначається інноваційний потенціал кожної складової з урахуванням рейтингу кожного показника. Загальний інноваційний потенціал підприємства визначається сумою інноваційних потенціалів усіх його складових з урахуванням рейтингу кожної складової [17].

Доволі цікавим є спосіб оцінки інноваційного потенціалу підприємства запропонований В. Вербою та І. Новиковою. Методика полягає у визначенні інтегрального показника оцінки стану інноваційного потенціалу на основі розрахунку зважених бальних оцінок показників по окремим складовим інноваційних каталізаторів та ресурсів. А для визначення вагомості показників з урахуванням рівня залученості підприємства до інноваційної діяльності, використовуються експертний метод «векторів переваг». У результаті формується матриця напрямків розвитку потенціалу підприємства [18].

Проводячи діагностику потенціалу більшість вчених керуються переважно статистичними показниками, що оцінюють потенціал загалом, у всьому його розмаїтті, без виділення саме інноваційної складової. Саме для такої більш конкретної оцінки деякі вчені вдаються до такої методики оцінки рівня інноваційної активності підприємства у такій послідовності:

- діагностика структурної складової інноваційного потенціалу;
- визначення рівня використання внутрішнього потенціалу;
- оцінити активність підприємства у області інновацій.

Перший етап оцінки потенціалу – діагностика структурної складової інноваційного потенціалу проводиться на основі експертних оцінок.

Другий етап – це оцінка використання підприємством потенціалу за допомогою спеціальної шкали: 0 балів – потенціал не використовується; 1 бал – використання потенціалу на низькому рівні; 2 бали – використання потенціалу на середньому рівні; 3 бали – використання потенціалу на високому рівні.

Останнім етапом є – оцінка активності підприємства у області інновацій за допомогою узагальнюючого показника, а саме коефіцієнта інноваційної активності підприємства, розрахунок якого проводиться за формулою:

$$P_{ин.акт.} = \sum P_i \cdot W_i \quad (1)$$

де $P_{ин.акт.}$ – рівень інноваційної активності підприємства;

P_i – експертна оцінка використання i -го елементу інноваційного потенціалу, бали;

W_i – коефіцієнт вагомості i -го елементу інноваційного потенціалу [19].

За даною методикою градація інноваційної активності підприємства відбувається за низьким, середнім та високим рівнем. Результати даного виду оцінки дають можливість розробити комплекс заходів щодо підвищення інноваційної активності.

Якщо інноваційна активність підприємства знаходиться на низькому та середньому рівні, то основними задачами його підвищення буде: визначення й усунення дисбалансу між складовими інноваційного потенціалу підприємства з метою оптимального залучення інноваційних ресурсів та удосконалення організаційно-управлінського потенціалу. Високий рівень інноваційної активності підприємства передбачає розвиток нових можливостей та розробку перспективних інноваційних проектів.

Висновки та пропозиції. Інноваційний потенціал компанії дозволяє забезпечити конкурентоспроможність і стати лідером за рахунок випереджаючого або одноособового випуску нових товарів, заснованих на сучасному освоєнні ринку і передових технологій. Вірно і зворотне твердження – втрата інноваційності та збереження чи збільшення в асортиментному наборі товарів традиційного випуску аксіоматично означає втрату ринку і, як наслідок, стрімке погіршення фінансово-економічних показників. У статті розглянуто лише частина існуючих методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства, кожен з них так чи інакше має право на існування. Кожен має свої переваги та недоліки, а отже для мінімізації похибки, раціональним буде, при оцінці потенціалу використовувати декілька методів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Игорь Ансофф ; пер. с англ. Е. Л. Леонтьева. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Балабанова Л.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємств. / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. – К.: ВД Професіонал. – 2006. – 448 с.
3. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова ; Под общ.рук. Е.Р. Роговская ; Науч. ред. Г.А. Власкин. – Москва : Экономика, 1989. – 167 с.
4. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України : монографія / Геєць В.М., Семиноженко В.П. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
5. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2003. – 308 с.
6. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. / В. І. Захарченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 448 с.
7. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : Підручник. – Суми : ВТД –Університетська книга, 2010. – 334 с.
8. Коваль Н.В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та структура: Монографія/ Н.В. Коваль – Білоцерківський НАУ, 2012. – 318 с.
9. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.
10. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч.посібник. /Н.В.Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
11. Лапін Е.В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е.В. Лапін. – Суми : ИТД «Университетская книга». – 2002. – 335 с.
12. Мартюшева Л.С. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження/ Л.С. Мартюшева, В.О. Калишенко // Фінанси України. – 2002. – № 10. – с 61–66.
13. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: Учебник. / Р.А. Фатхутдинов – 2-е изд. – М.: ЗАО Бизнес-школа «Интел-Синтез». – 2000. – 624 с.
14. Шипуліна Ю.С. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доц. Ю.С. Шипуліної. – Суми: ТОВ «ДД»Папірус», 2012. – 458 с.
15. Смерічевська С. В. , Сидич О. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства // Друга науково-практична конференція «АЛЬЯНС НАУК: вчений вченому» (3–7 жовтня 2005 р.).
16. Корнілова І. Сутність інноваційного потенціалу організації та основні підходи до його оцінки / І.Корнілова, Л. Шаповалова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – С. 41–44.
17. Митякова О. И. Оценка инновационного потенциала промышленного предприятия / О. И. Митякова // Финансы и кредит. – 2004. – № 13. – С. 69–74.

18. Верба В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В. Верба, І. Новиков // Проблеми науки. – 2003. – № 3. – С. 22–23.

19. Родіонова І.В. Методи оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / І.В. Родіонова // Економіка розвитку (Economics of Development). – 2013. – № 4 (68).

REFERENCES

1. Ansoff I. *Strategicheskoe upravlenie* / Igor Ansoff ; per. s angl. E. L. Leonteva. – M. : Ekonomika, 1989. – 519 p.
2. Balabanova L.V., Kholod V.V. *Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv* [Strategic management of competitiveness of enterprises]. – 2006. – 448 p.
3. Vodachek L. *Strategiya upravleniya innovatsiyami na predpriyatii* / L. Vodachek, O. Vodachkova ; Pod obsch.ruk. E.R. Rogovskaya ; Nauch. red. G.A. Vlaskin . – Moskva : Ekonomika, 1989 . – 167 p.
4. Geets V.M. *Innovatsiyi perspektivi Ukrayini* : Monografiya / Geetsv.M., Seminozhenko V.P. – Harkiv : Konstanta, 2006. – 272 p.
5. Grinov, A. V. *Innovatsiyini rozvitok promislovihi pidpriemstv: kontsepsiya, metodologiya, stratehichne upravlinnya* / A. V. Grinov – H. : VD «INZhEK», 2003. – 308 p.
6. Zaharchenko V. I. *Innovatsiyini menedzhment: teoriya i praktika v umovah transformatsiyi ekonomiki : navch. posib.* / V. I. Zaharchenko. – K. : Tsentri navchalnoyi literaturi, 2012. – 448 p.
7. Ilyashenko S. M. *Innovatsiyini menedzhment* : Pidruchnik. – Sumi : VTD –Universitetska kniga, 2010. – 334 p.
8. Koval N.V. *Innovatsiyini potentsial pidpriemstva: sumist ta struktura: monografiya*/ N.V. Koval – BIlotserkIvskiy NAU, 2012. – 318 p.
9. Kokurin D. I. *Innovatsionnaya deyatelnost* / D. I. Kokurin. – M. : Ekzamen, 2001. – 576 p.
10. Krasnokutska N.V. *Innovatsiyini menedzhment: Navch.posibnik.* /N.V.Krasnokutska. – K.: KNEU, 2003. – 504 p.
11. Lapin E.V. *Ekonomycheskyi potentsyal predpriyatia : monografii* [Economic potential of the enterprise : monograph] Sumy : YTD «Unyversytetskaia knyha». – 2002 – 335 p.
12. Martyusheva L.S. *Innovatsiyini potentsial pidpriemstva yak ob'ekt ekonomichnogo doslidzhennya*/ L.S. Martyusheva, V.O. Kalishenko // FInansi UkraYini. – 2002. – № 10. – p 61–66.
13. Fatkhutdinov R.A. *Innovatsiyini menedzhment : Uchebnyk.* [Innovation management : Textbook.] Moscow: ZAO Business school «Intel-Synthesis». – 2000. – 624 p.
14. Shipulina Yu.S. *Mehanizm upravlinnya potentsialom innovatsiyinogo rozvitku promislovihi pidpriemstv: monografiya* / za red. k.e.n., dots. Yu.S. Shipulinoyi. – Sumi: TOV «DD»PapIrus», 2012. – 458 s.
15. Smerichevska S.V., Sydych O.V. *Otsinka innovatsiyinoho potentsialu pidpriemstva* [Assessment of enterprises innovative potential] *Dryha naukovopraktychna konferentsiia «Alians nauk : vchenyi vchenomu* (3-7 zhovtnia 2005 r.).
16. Kornilova I. *Sutnist innovatsiyinogo potentsialu organizatsiyi ta osnovni pidhodi do yogo otsinki* / I.Kornilova, L. Shapovalova // VIsnik KiYivskogo natsIonalnogo unIversitetu Imeni Tarasa Shevchenka. – 2008. – pp.. 41–44.
17. Mityakova O. I. *Otsenka innovatsiyinogo potentsiala promyshlennogo predpriyatia* / O. I. Mityakova // Finansy i kredit. – 2004. – № 13. – pp. 69–74.
18. Verba V. *Metodichni rekomendatsiyi z otsinki innovatsiyinogo potentsialu pidpriemstva* / V. Verba, I. Novikov // Problemi nauki. – 2003. – № 3. – pp. 22–23.
19. Rodionova I.V. *Metody otsiniuvannia innovatsiyinoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv, «Ekonomika rozvytku»* [Methods of estimation of innovative potential of the industrial enterprise]. – 2013 – № 4 (68).